

Concept general "rumantsch grischun en scola"

onn da scola variante	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022	2022/ 2023	2023/ 2024	2024/ 2025	2025/ 2026
«pionier»	Yellow	Yellow	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue
«standard»	White	White	Yellow	Yellow	Yellow	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue	Light Blue
«consolidaziun»	White	White	White	White	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Yellow	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Light Blue	Light Blue

Yellow	RG passiv (tadlar e leger)	Green	RG activ (tadlar, leger e scriver)	Light Blue	assistenza pedagogica supplementara
--------	--------------------------------------	-------	--	------------	--

MESIRAS ACCOMPAGNANTAS CHE SA
REFERESCHAN AL PROJECT

- standardisaziun da la lingua
- scolaziun
- meds d'instrucziun
- furmaziun supplementara
- communicaziun
- support linguistic e didactic
- promoziun da las varietads discurreidas
- mesiras accompagnantas ordaifer la scola

CONCEPT DA BASA «RUMANTSCH GRISCHUN EN SCOLA» – RESUMAZIUN DAL CONCLUS DA LA REGENZA DALS 21 DA DECEMBER 2004

1. *Trais variantas d'introducziun*

Il punct central dal concept da basa furman **trais variantas d'introducziun («pionier», «standard» e «consolidaziun»)**. Pervi da la finamira a termin mesaun d'introducìr il rumantsch grischun en tut las scolas rumantschas na sa distinguan las trais variantas d'introducziun betg areguard il cuntegn, mabain areguard il tempo. Ellas realiseschan las ponderaziuns pedagogic-didacticass e permettan il medem mument d'adattar il tempo da l'introducziun a las cundiziuns linguisticas da las singulas vischnancas.

Mintga varianta d'introducziun cumpiglia **trais fasas: «RG passiv», «RG activ» ed «assistenza pedagogica supplementara»:**

- **RG passiv:** Questa fasa vala sco fasa preparatoria per l'introducziun integrala dal rumantsch grischun. En las singulas variantas è ella da differenta durada (variante «pionier» 2 onns, variante «standard» 4 onns, variante «consolidaziun» 6 onns). Finamira: Ultra da l'instrucziun en l'idiom ha lieu in'emprima confruntaziun cun il rumantsch grischun en ina furma passiva (chapientscha) sin tut ils stgalims da scola.

- **RG activ:** Introducziun ed utilisaziun dal rumantsch grischun sco lingua da scrittira. L'accent sa chatta sin las abilitads activas tadlar, leger e scriver rumantsch grischun. Discurri vegn oravant tut en la varietad regionala. En ils secturs, en ils quals il rumantsch grischun vegn applitgà sco lingua discurredda, sustegna ella ad emprender rumantsch grischun sco lingua da scrittira (preleger, far referats curts, manar discurs, exercitar activitads formalas etc.).

- **Assistenza pedagogica supplementara:** Questa fasa serve a cumpletar las experientschas cun il rumantsch grischun tras mesiras pedagogic-didacticass necessarias. Detagls davart questa fasa vegnan definids en il decurs da l'introducziun.

Las **scolinas** vegnan per regla manadas en la furma linguistica locala. Tar la midada a l'applicaziun activa dal rumantsch grischun en las scolas professunalas, en las scolas medias ed en autras scolas che mainan vinavant (**stgalim secundar 2 e sector terziar**) vegnan resguardads ils uraris da las variantas d'introducziun da la scola populara.

Il termin da decisiun da vart da las vischnancas per la varianta «pionier» u «standard» n'è betg fixà a l'onn da partenza inditgà da la varianta respectiva. Anzi po el er succeder en ils onns suandants. Exempel: La decisiun per la varianta «pionier» po vegnir prendida ultra da l'onn 2005/06 er l'onn 2006/07, 2007/08 e.u.v. Uschia sa reducescha però la fasa «RG passiv» u croda dal tutfatg.

2. *Mesiras accumpagnantas*

Previsas èn differentas mesiras accumpagnantas che sa refereschon al project e che vegnan decleradas en moda concisa qua sutvart:

- **Standardisaziun da la lingua:** En il sector da la standardisaziun da la lingua èn premissas impurtantas gia avant maun (banca da datas electronica / «pledari grond») ubain en elavuraziun (vocabulari da scola, grammatica). Oravant tut en il sector dal stgazi da peds è il rumantsch grischun pli standardisà ch'ìls idioms (terminologia pli differenziada, novs registers da la lingua). En il sector da la grammatica e da la sintaxa vegnan examinads actualmain ulteriurs pass da standardisaziun. En l'emprima fasa dal project ha la continuaziun da questas lavurs prioritad suprema. Cun l'introducziun activa dal rumantsch grischun vegnan ad esser scleridas las dumondas linguisticas las pli impurtantas.

- **Scolaziun:** Ils uraris per la scolaziun da las persunas d'instrucziun futuras (a las scolas medias ed a la scola auta da pedagogia) vegnan adattads a las trais variantas d'introducziun en il sector da la scola populara. Durant ina fasa transitoria vegnan er resguardads ils idioms als lieus da scolaziun.

- **Meds d'instrucziun:** Il basegn e la producziun da meds d'instrucziun sa drizzan en general tenor la varianta d'introducziun «pionier». Quai vul dir: Per l'onn da scola 2007/08 èn ils meds d'instrucziun per l'emprima classa avant maun, per l'onn da scola 2008/09 quels per la segunda classa ed uschia vinavant. Quels duain vegnir mess a disposiziun en in'emprima fasa en furma electronica (CD-ROM, internet) ed evaluads en la pratica. Quai pussibilitescha adattaziuns linguisticase didactic-metodicass flexiblas e permetta er d'applitgar en la pratica da scola furmas da meds d'instrucziun novas ed actualas. Ils meds d'instrucziun producids da nov en rumantsch grischun èn – fin che la decisiun davart la competenzaza da decider è prendida – obligatoris mo per quellas vischnancas che sa decidan voluntariamain per ina da las duas variantas d'introducziun «pionier» u «standard». Quest princip na mida però nagut vi dal con-

clus dal cussegl grond ch'ìls novs meds d'instrucziun rumantschs vegnan producids exclusivamain en rumantsch grischun a partir da l'onn 2005.

- **Furmaziun supplementara:** En in'emprim pass vegn scolà in cader per la scolaziun da las persunas d'instrucziun. La furmaziun supplementara da las persunas d'instrucziun succeda pass per pass tenor las trais variantas per l'introducziun dal rumantsch grischun en scola. Ella cumpiglia ina part linguistica ed ina part didactica. Suentar la scolaziun da basa èn previs differentes curs d'approfondaziun.

- **Communicaziun:** En in'emprim pass duai vegnir fatga lavur da sensibilisaziun. En quest connex sa tracta da communitgar il motiv central per introducìr la lingua da standard rumantsch grischun. I sa tracta d'ina mesira per mantegnair e promover la lingua rumantscha cun la finamira da megliar la producziun da texts rumantschs areguard la quantad ed areguard la qualitat. Per ils singuls pass da decisiun e d'introducziun vegnan furnidas a temp las infurmaziuns necessarias a las vischnancas, a las persunas d'instrucziun, als geniturs ed a las ulteriuras persunas pertutgadas.

- **Support linguistic e didactic:** L'introducziun dal rumantsch grischun vegn accumpagnada scientificamain. L'instrucziun vegn analisada constantamain, i dat propostas per in'adattaziun realisabla a curta vista e las persunas d'instrucziun pon profitar d'in support linguistic e didactic.

- **Promoziun da las varietads discurreddas:** Las varietads discurreddas dal rumantsch duain vegnir promovidas intenziunadamain tras mesiras accumpagnantas (integraziun linguistica da geniturs ed uffants pitschens, scolina en il dialect local, mesiras linguistic-didacticass spezialas en l'instrucziun da la scola populara sco er en la promoziun terapeutica da la lingua). Sin quest fundament po sa sviluppar la vaira incumbensa da l'instrucziun en scola en il sector da l'emprima lingua: cultivar ed amplifitgar la lingua orala sco er intermediar la lingua scritta. Tar l'instrucziun da rumantsch sco segunda lingua è previs – tut tenor la situaziun linguistica da la vischnanca – in accent differentamain ferm tar la promoziun da la varietad discurredda tradiziunalmain.

- **Mesiras accumpagnantas ordaifer la scola:** Parallelamain cun l'introducziun dal rumantsch grischun en scola duai er vegnir promovida l'utilisaziun da la lingua da standard ordaifer la scola. Il rumantsch grischun na duai betg mo esser preschent en l'instrucziun, mabain pli e pli er en il mintgadi. Per quest intent vegnan realisads intenziunadamain projects correspundents surtut en il sector da las medias e da la cultura.

3. *Dumondas finanzialas*

Per ils custs supplementars da las vischnancas durant la fasa iniciala dal project è prevista ina indemnisaziun finanziaria: ina contribuziun pli gronda per la varianta «pionier», ina contribuziun reducida per la varianta «standard». Per la calculaziun approximativa fin l'onn 2012 èn vegnidas prendidas las suandantas disposiziuns: onn da scola 2007/08 fin onn da scola 2010/11 ina contribuziun augmentada a las vischnancas da pionier; a partir da l'onn da scola 2011/12 ina contribuziun reducida a las vischnancas da pionier e standard. En cas d'ina participaziun supponida da var 10 – 15% da las scolaras e dals scolars rumantschs vi da la varianta «pionier» èn da far quint cun ca. 2 milliuns francs; per ils dus onns suandants en cas d'ina participaziun supponida da 50% vi da la varianta standard èn da far quint cun ca. 1.5 milliuns francs.

4. *Dumondas giuridicass*

Tenor il dretg vertent è il chantun competent per l'ediziun dals meds d'instrucziun per la scola populara, per la scolaziun e la furmaziun supplementara da las persunas d'instrucziun sco er per ils examens d'admissiun da las scolas medias. La dumonda sche la lingua da scola d'ina vischnanca è in idiom u rumantsch grischun, è perencunter chausa dal champ da competenzaza da la vischnanca. Questa situaziun giuridica chaschuna in dilemma che la regenza vul schliar sco suonda:

A. Pervi da la situaziun giuridica actuala duain succeder ils pass d'introducziun dals proxims var diesch onns exclusivamain là, nua che quai vegn giavischà da las vischnancas. La perioda da var diesch onns deriva dal temp da durada da la generaziun la pli giuvna da meds d'instrucziun per emprender ils idioms. En quest sector èn numnadamain vegnidas producidas ils ultims tschintg onns ediziuns cumpletamain novas.

B. En il temp da 2008/2009 duai vegnir manada tras ina mediaziun. La finamira da la mediaziun è da confermar la chapientscha vicendaivla da tut las persunas pertutgadas e da chattar ina soluziun en enclegientscha.

C. Suentar la fasa da mediaziun ston vegnir examinadas ed eventualmain exequidas eventualas midadas dal concept ed adattaziuns dal dretg.